

مقایسه دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران درباره مشارکت مردم در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع استان ایلام

باقر آرایش^{۱*}، سید فرج اله حسینی^۲، سیدمهدی میردامادی^۲ و ایرج ملک محمدی^۳

*- نویسنده مسئول، دانش‌آموخته دکترای ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران،

پست الکترونیک: barayesh@yahoo.com

۲- دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

۳- استاد، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش: ۸۸/۱۰/۲۹

تاریخ دریافت: ۸۷/۱۲/۱۷

چکیده

هدف اصلی تحقیق حاضر مقایسه دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران در زمینه مشارکت مردم در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع استان ایلام می‌باشد. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش تحقیق از نوع علی-ارتباطی می‌باشد. جامعه آماری شامل کارشناسان اداره کل منابع طبیعی استان ایلام و بهره‌برداران منابع طبیعی استان ایلام بوده‌اند. حجم نمونه جامعه بهره‌برداران به کمک فرمول کوکران ۳۱۷ نفر و برای جامعه کارشناسان ۵۶ نفر محاسبه شده است. روش نمونه‌گیری در تحقیق حاضر از نوع روشهای نمونه‌گیری طبقه‌ای خوشه‌ای چند مرحله‌ای برای جامعه بهره‌برداران و نمونه‌گیری تصادفی ساده برای جامعه کارشناسان می‌باشد. ابزار اصلی این تحقیق پرسشنامه می‌باشد که از لحاظ روایی براساس نظرات متخصصان و از نظر پایایی نیز با اجرای آزمایش انجام شده و مقدار آلفای آن ۰/۸۸٪ محاسبه شده است و کار تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های ناپارامتری کای اسکویر، من‌ویت‌نی و کروسکال والیس انجام شده است. از این رو، نتایج تحقیق نشان داد که دو گروه کارشناسان و بهره‌برداران عرصه‌های منابع طبیعی در حفظ و احیاء منابع طبیعی با هم اختلاف نظر معنی‌داری داشته، اما در بعد توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی اختلاف نظرشان معنی‌دار نیست.

واژه‌های کلیدی: بهره‌برداران منابع طبیعی، کارشناسان، مشارکت مردمی.

مقدمه

برای توسعه اقتصادی-اجتماعی، مخزنی برای

ذخیره‌سازی آب، پشتیبان‌های برای تولید پایدار، بستری برای رونق کشاورزی، عرصه‌ای برای تولید چوب، زیستگاهی برای گونه‌های گیاهی و جانوری و حیات وحش، منبعی برای تولید اکسیژن، گردشگاهی برای تفریح، محلی مناسب برای گذراندن اوقات فراغت،

منابع طبیعی تجدیدشونده که امروزه در محافل علمی و معتبر دانشگاهی از آن به‌عنوان بستر حیات انسانها نام برده می‌شود، سرمایه‌ایست که نه فقط به نسل حاضر، بلکه به تمامی نسل‌های آینده کشور تعلق دارد. به‌طوری‌که جنگلها و مراتع در هر کشور، تکیه‌گاهی است مطمئن

است. از طرف دیگر ۸۷/۳۸ درصد کل سطح استان را منابع طبیعی تشکیل داده‌اند (سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، ۱۳۸۵). از سوی دیگر با توجه به روند کنونی منابع طبیعی در کشور و استان و مشکلاتی که در این زمینه متوجه نسل حاضر و آیندگان شده است، سرعت تخریب با اقداماتی که در زمینه حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی انجام می‌شود، قابل مقایسه نیست. در جهت فائق‌آمدن بر این مشکلات نقش دولت به‌عنوان برنامه‌ریز و حمایت‌کننده طرحهای منابع طبیعی روشن و مهم می‌باشد. اما واضح است که اجرای این گونه طرحها نیازمند مشارکت مردم می‌باشد. مسئله اصلی این است که مردم استان در طرحهای حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی مشارکت نمی‌کنند و رویکرد آنها به منابع طبیعی بیشتر مبتنی بر بهره‌کشی و بهره‌برداری نادرست از این منابع خدادادیست. در استان ایلام به‌دلیل هنجارهای فرهنگی و قومی زمینه‌های مشارکت مردم بیشتر معطوف به مشارکت در زراعت، مشارکت و همیاری در گردآوری محصولات دامی، مشارکت در پرورش و نگهداری دام، مشارکت و همیاری در صنایع دستی و مشارکت در مراسم عروسی و مرگ و میر می‌باشد و اقبال چندانی نسبت به مشارکت مردم در عرصه‌های منابع طبیعی به چشم نمی‌خورد. نتیجه عدم مشارکت مردم در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی را می‌توان در افزایش میزان تخریب این منابع به نسبت ۱/۳ برابر سایر استان‌های حوزه زاگرس و افزایش ظرفیت چرا به نسبت ۵/۳ برابر ظرفیت مراتع و افزایش روند رو به رشد مهاجرت بهره‌برداران به شهرها جستجو کرد (سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، ۱۳۸۵).

وسیله‌ای برای ایجاد اشتغال، وسیله‌ای برای تثبیت خاک و شن‌های روان و عنصری برای پالایش آلودگی هوا به‌شمار می‌آید (آذری، ۱۳۸۴).

واقعیت آن است که در کشور ما جنگلها و مراتع در طی سالیان طولانی، تنها به‌عنوان منبع تهیه علوفه، چوب و تأمین اراضی موردنیاز برای توسعه امور، تلقی شده است. هرچند این امور به لحاظ عوامل تولید مواد غذایی، ایجاد اشتغال، ایجاد منابع تولید ارز از اهمیت بالایی برخوردارند، اما مهمترین و ارزشمندترین اثر جنگلها و مراتع را باید در ایجاد شرایط زیست محیطی و تعادل اکولوژیکی میان انسان، آب، خاک و در حقیقت ایجاد بستری لازم به منظور توسعه پایدار دانست (آذری، ۱۳۸۴).

آمارهای موجود نشان می‌دهد که مساحت عرصه‌های جنگلی و مرتعی چیزی حدود ۱۳۰-۱۲۰ میلیون هکتار می‌باشد. با تفکیک عرصه‌های مرتعی و جنگلی، اگر قادر باشیم که سالانه حدود ۲ میلیون هکتار از مراتع را اصلاح کنیم و زیر پوشش طرحها ببریم، به زمانی بین ۸۰ تا ۱۰۰ سال نیازمند خواهیم بود. بنابراین دولت در این زمینه به مشارکت مردم نیاز دارد. بنابراین امر بسیج و مشارکت نیروهای مردمی ضروریست. ضرورتی که در آن با مشارکت دادن مردم هم در نحوه مدیریت و مالکیت و هم در بسیج آنها به منظور احیاء و گسترش عرصه‌های منابع طبیعی می‌توان گامهای اساسی را در زمانهای کوتاه برداشت (پاپ زن، ۱۳۸۴).

استان ایلام یکی از استان‌های واقع در غرب کشور و در مسیر منطقه رویشی زاگرس می‌باشد. این استان در مجموع ۱۱ درصد جنگلهای حوزه زاگرس و ۴ درصد جنگلهای ایران، ۴/۹۷ درصد کل مراتع رویشی زاگرس و ۰/۸ درصد کل سطح مراتع ایران را به خود اختصاص داده

هدف اصلی تحقیق حاضر مقایسه دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران در زمینه مشارکت مردم در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع استان ایلام می‌باشد. اهداف اختصاصی این تحقیق، مقایسه دیدگاه گروه کارشناسان به لحاظ (سابقه شغلی، پست سازمانی، واحد خدمت، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی) و مقایسه دیدگاه گروه بهره‌برداران به لحاظ (نوع شغل، سطح تحصیلات، میزان درآمد، نوع مالکیت، تعداد دام، میزان اراضی آبی) می‌باشد.

پیشینه تحقیق

توجه به منابع طبیعی از دیدگاه‌های مختلف مورد توجه محققان و اندیشمندان قرار گرفته است. هر یک از محققان، از زوایای مختلف عوامل تأثیرگذار بر منابع طبیعی را مورد بررسی قرار داده‌اند که در زیر به پاره‌ای از آنها اشاره خواهد شد.

(ملک محمدی، ۱۳۷۷، رزاقی، ۱۳۷۸، کاشانی، ۱۳۸۱، ثمری، ۱۳۸۲ و شریعتی، ۱۳۸۲) به نقش و تأثیر آموزش‌های ترویجی (با تأکید بر آموزش‌های عملی) در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده اذعان دارند. (متولی، ۱۳۸۲ و عثمان پور، ۱۳۸۵) معتقد به تأثیر عوامل فردی نظیر (سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، محل اشتغال، موقعیت محل خدمت، وضعیت تأهل، منابع تأمین درآمد، میزان علاقه، تعداد افراد خانواده، نوع شغل، سن) در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده می‌باشند. (خلیقی و قاسمی، ۱۳۸۲ و حسینی، ۱۳۸۴) از دید اقتصادی موضوع را مورد بررسی قرار داده و به عواملی چون درآمد، میزان زمین آبی و دیم، وسایل نقلیه،

تعداد دام و اعطاء تسهیلات بانکی اشاره نموده‌اند. (رزاقی، ۱۳۷۸، Fisher, 1993، کاشانی، ۱۳۸۱، berger, 1993، ملک محمدی، ۱۳۷۳ و میربد، ۱۳۸۱) به تأثیر نهادها و تشکلهای مردمی و سازمان‌های غیردولتی در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده اذعان دارند. عده‌ای دیگر از محققان به نقش و تأثیر دولت (رفع محدودیت‌های قانونی مالکیت مردم، اعتقاد به تمرکززدایی و واگذاری امور، تقویت رابطه دولت و مردم، انجام تعهد از سوی دولت، اعتقاد به مشارکت مردم، قابلیت حرفه‌ای مسئولان و کارشناسان، آگاهی بخشی به مردم، شناخت مشکلات مردم و سیاست‌گذاری مناسب) در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده اعتقاد دارند (ثمری، ۱۳۸۲)، (موسوی، ۱۳۷۹)، (شادی طلب، ۱۳۸۱)، (شریعتی، ۱۳۸۲)، (متولی، ۱۳۸۲).

(حسینی، ۱۳۸۴، پاپ زن، ۱۳۸۴، Barret, 1991 و Koder, 1995) عوامل اجتماعی (طبقه اجتماعی، وجه شغلی، تعلیم و تربیت، شغل، تجربه، میزان نگرش نسبت به طرحها، توانمندسازی جوامع محلی، سازماندهی جوامع محلی، توجه به دانش بومی، توجه به حق مالکیت، ایجاد اشتغال، حضور رهبران محلی) را در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده مؤثر تلقی کرده‌اند. (پاپ زن، ۱۳۸۴، ازکیا، ۱۳۸۰، حسینی، ۱۳۸۴ و ملک محمدی، ۱۳۷۳) عوامل روانی (اعتقاد به مشارکت درست، تعهد بهره‌برداران، طرز فکر مردم، توجه به علائق و نیازها، تشویق بهره‌برداران، نگرش نسبت به کار گروهی) را مؤثر در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده تشخیص داده‌اند. برخی دیگر از محققان از جمله، (پاپ زن، ۱۳۸۴ و Redely, 1973) به

بیشترین تأثیر را به ترتیب به متغیر وابسته مشارکت داشته‌اند.

در تحقیق دیگری که توسط محمدی (۱۳۸۲) با عنوان «عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح‌های آب‌خیزداری» انجام شده است، عواملی چون انگیزش، آگاهی اجتماعی، وابستگی به دولت، اعتماد به مجریان طرح، پایگاه اجتماعی، اختلافات قومی، انسجام جمعی به عنوان متغیرهای مستقل و مشارکت روستائیان به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در این تحقیق رابطه معنی‌دار بین متغیرهای انگیزش، اعتماد به مجریان طرح، وابستگی به دولت و انسجام جمعی با متغیر وابسته مشارکت گزارش شده است. تحقیق متولی (۱۳۸۲) با عنوان «بررسی موانع و مشکلات حفاظت منابع طبیعی در استان سمنان با رویکرد ترویجی» حکایت از آن دارد که بین متغیرهای همکاری سازمان‌های دولتی و تأمین مواد سوختی از طرف دولت برای روستائیان با میزان مشکلات موجود در راه حفاظت از منابع طبیعی رابطه معکوس و معنی‌دار وجود دارد، اما بین متغیرهای سابقه فعالیت، همکاری سازمان‌های غیردولتی و توجه به مشارکت مردمی در طرح‌ها و میزان مشکلات موجود در راه حفاظت از منابع طبیعی هیچ‌گونه رابطه معنی‌دار وجود ندارد. خلیقی و قاسمی (۱۳۸۳) در تحقیق خویش تحت عنوان «بررسی تأثیر مسائل اقتصادی-اجتماعی بر میزان مشارکت دامداران در طرح‌های مرتع‌داری در قالب یک تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی متغیرهایی نظیر: سن، سواد، امکانات نقلیه، بعد خانوار، واحد دامی، سابقه دامداری، هکتار زمین آبی و هکتار زمین دیم و مشارکت را مورد مطالعه قرار داده‌اند.

عوامل فیزیکی و ساختاری (قدرت، سلامت فیزیکی، توانایی فیزیکی) در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده اشاره نموده‌اند. (ملک محمدی، ۱۳۸۰، شاعری، ۱۳۷۷، شریعتی، ۱۳۸۲، ثمری، ۱۳۸۲ و FAO, 2007) آموزش حرفه‌ای مروجین منابع طبیعی و شرکت مردم و بهره‌برداران در کلاسهای آموزشی را مؤثر در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده دانسته‌اند. در تحقیقی که توسط شریعتی و همکاران، (۱۳۸۲) با عنوان «عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان جنگل‌نشین در حفاظت از جنگل‌های شمال و غرب کشور» انجام شده است، بین متغیرهای سطح سواد، میزان آگاهی از اهمیت و فواید جنگل، شرکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی، استفاده از نشریات و مجله‌های ترویجی، استفاده از فیلم‌های آموزشی، استفاده از جلسه‌های سخنرانی، استفاده از برنامه‌های آموزشی رادیو، استفاده از تلویزیون، دفعات تماس با مروجان، دفعات تماس با محافظان افتخاری و تأمین سوخت توسط دولت با متغیر میزان مشارکت روستائیان در حفاظت از جنگل‌ها رابطه مثبت و معنی‌دار گزارش شده است. در این تحقیق بین متغیرهای سن، استفاده از برنامه‌های نهضت سواد آموزی، تعداد دفعات بازدید و میزان آگاهی از قوانین مربوط به حفاظت و حمایت از جنگل‌ها با متغیر مشارکت رابطه معنی‌دار گزارش نشده است. در این تحقیق نشان داده شده که متغیرهای مستقل تأمین مواد سوختنی از طرف دولت، آگاهی از اهمیت و فواید جنگل، استفاده از رادیو، تلویزیون، سطح سواد، دفعات تماس با محافظان افتخاری جنگل و شرکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی،

مواد و روشها

از دیدگاه طبقه‌بندی تحقیقات بر مبنای هدف، تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی، از حیث کنترل متغیرها، به دلیل عدم امکان کنترل متغیرها، از نوع تحقیقات غیرتجربی و بر حسب زمان وقوع، از نوع تحقیقات پس رویدادی است. از نظر روش تحقیق، علی-ارتباطی است؛ چرا که به تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته و کشف علت‌ها می‌پردازد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه بود که با بهره‌گیری از مبانی و چارچوب نظری تهیه گردید و پس از اطمینان از روایی و پایایی آن برای جمع‌آوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. برای حصول اطمینان از روایی پرسشنامه، از پانل متخصصان که متشکل از استادان راهنما و مشاور و سایر اعضای گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران بود، استفاده شده است. برای آزمون پایایی ابزار تحقیق، تعداد ۳۰ پرسشنامه تکمیل و آلفای کرونباخ آنها محاسبه گردید ($\alpha = 0.88$). جامعه آماری شامل دو گروه کارشناسان و مدیران منابع طبیعی و بهره‌برداران عرصه‌های منابع طبیعی هستند. حجم نمونه

جامعه بهره‌برداران به کمک فرمول کوکران ۳۱۷ نفر و برای جامعه کارشناسان ۵۶ نفر محاسبه شده است. روش نمونه‌گیری در تحقیق حاضر از نوع روشهای نمونه‌گیری طبقه‌ای، خوشه‌ای چند مرحله‌ای برای جامعه بهره‌برداران و نمونه‌گیری تصادفی ساده برای جامعه کارشناسان بوده است. در این مطالعه استان ایلام به دلیل شرایط متفاوت آب و هوایی در نقاط مختلف به سه طبقه تقسیم و از هر طبقه یک شهرستان انتخاب گردید. پس از انتخاب سه شهرستان به کمک نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، از ۸ بخش موجود در این سه شهرستان ۵ بخش و از ۱۲ دهستان موجود، ۷ دهستان و از ۷ دهستان ۶۶ روستا انتخاب و سپس به تعداد نمونه‌های مشخص شده برای هر شهرستان از روستاهای انتخاب شده، پرسشنامه‌ها تکمیل گردید. در جدول ۱ حجم جامعه مورد مطالعه، نمونه و پاسخگویان مشخص شده‌اند. کار پردازش داده‌ها به کمک آمار توصیفی (شاخصهای مرکزی و پراکندگی) و آمار تحلیلی (آزمون‌های ناپارامتری کای اسکویر، من-ویتنی و کروسکال والیس) انجام شده است.

جدول ۱- حجم جامعه مورد مطالعه، نمونه و پاسخگویان

شهرستانهای انتخاب شده	بخش	دهستان	حجم جامعه آماری	حجم نمونه
استان ایلام	شیروان چرداول	لومار، کارزان، آسمان آباد، شباب	۵۳۰۲۰	۱۵۳
ایلام	چوار	بولی	۳۱۷۲۶	۹۱
مهران	صالح آباد، ملکشاهی	گچی، شوهان، صالح آباد	۲۵۲۵۴	۷۳

نتایج

یافته‌های توصیفی (مربوط به جامعه کارشناسان)

جدول ۲- یافته‌های توصیفی جامعه کارشناسان یافته‌های توصیفی (جامعه بهره‌برداران)

درصد	فراوانی	ویژگیها
		پست سازمانی
	۲	مروج
۴/۳	۴۱	کارشناس اجرایی
۸۷/۲	۴	مدیر
۸/۵	۹	بی پاسخ
-		واحد خدمت
۲۷/۸	۱۰	ترویج و مشارکت مردمی
۱۹/۴	۷	مرتع و بیابان‌زدایی
۱۶/۷	۶	جنگل‌داری
۱۶/۷	۶	امور اداری
۸/۳	۳	حفاظت
۱۱/۱	۴	طرح و برنامه
-	۲۰	بدون پاسخ
۲۰/۴	۱۰	رشته تحصیلی
۴۶/۹	۲۳	علوم کشاورزی
۱۴/۳	۷	منابع طبیعی
۴/۱	۲	علوم انسانی
۱۴/۳	۷	علوم پایه
-	۷	فنی و مهندسی
		بدون پاسخ
		سطح تحصیلات
۲۸/۸	۱۵	فوق دیپلم
۵۴	۲۸	لیسانس
۱۵/۴	۸	فوق لیسانس
۱/۸	۱	دکتری
-	۴	بدون پاسخ

جدول ۳- یافته‌های توصیفی جامعه بهره‌برداران

درصد	فراوانی	ویژگیها
		نوع شغل
۲۳/۴	۷۰	آزاد
۱۰/۷	۳۲	دامدار
۱۰/۴	۳۱	کارگر
۹	۲۷	دامدار
۲۴/۷	۷۴	کشاورز
۲۰/۷	۶۲	کشاورز و دامدار
-	۲۱	بی پاسخ
		سطح تحصیلات
۲۱/۹	۶۷	بی سواد
۹/۸	۳۰	خواندن و نوشتن
۱۴/۴	۴۴	ابتدایی
۱۲/۷	۳۹	راهنمایی
۶/۵	۲۰	دبیرستان
۱۸	۵۵	دیپلم
۷/۸	۲۴	فوق دیپلم
۸/۸	۲۷	لیسانس و بالاتر
-	۱۱	بی پاسخ
		نوع مالکیت
۷۱	۲۱۱	شخصی
۱۶/۲	۴۸	اجاره‌ای
۹/۸	۲۹	سهم بری
۰/۳	۱	وقفی
۰/۷	۲	اراضی ملی
۱/۷	۵	مشاع
۰/۳	۱	مختلط
-	۲۰	بی پاسخ
		تعداد دام
۲۱/۸	۳۷	زیر ۲۰ رأس دام
۲۹/۴	۵۰	بین ۲۰ تا ۴۰ رأس دام
۲۰/۶	۳۵	بین ۴۱ تا ۶۰ رأس دام
۱۲/۴	۲۱	بین ۶۱ تا ۸۰ رأس دام
۵/۹	۱۰	بین ۸۱ تا ۱۰۰ رأس دام
۱۰	۱۷	بیش از ۱۰۰ رأس دام

حاصل ($X^2=3.60$ و $P=.34$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ واحد خدمت نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

مقایسه دیدگاه و نظرات کارشناسان به لحاظ سطح تحصیلات
مقایسه میانگین نظرات کارشناسان نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ سطح تحصیلات با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام شد. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=.232$ و $P=.86$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ سطح تحصیلات نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

مقایسه دیدگاه و نظرات کارشناسان به لحاظ رشته تحصیلی
مقایسه میانگین نظرات کارشناسان نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ رشته تحصیلی با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام شد. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=3/49$ و $P=.47$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ رشته تحصیلی نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

مقایسه دیدگاه و نظرات بهره‌برداران منابع طبیعی به لحاظ نوع شغل
مقایسه میانگین نظرات بهره‌برداران نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی

مقایسه میانگین گروه‌ها (کارشناسان منابع طبیعی و بهره‌برداران)

مقایسه دیدگاه و نظرات کارشناسان به لحاظ سابقه شغلی مقایسه میانگین نظرات کارشناسان نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ سابقه شغلی با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام گردید. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=10/046$ و $P=.04$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ سابقه کاری نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود دارد. یعنی آن که کارشناسان با سابقه کاری بیشتر، اهمیت والاتری برای مشارکت مردم نسبت به سایر کارشناسان قائل بوده‌اند.

مقایسه دیدگاه و نظرات کارشناسان به لحاظ پست سازمانی

مقایسه میانگین نظرات کارشناسان نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ پست سازمانی با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام شد. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=3/46$ و $P=.17$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ پست سازمانی نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

مقایسه دیدگاه و نظرات کارشناسان به لحاظ واحد خدمت

مقایسه میانگین نظرات کارشناسان نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ واحد خدمت با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام گردید. با توجه به نتایج

به لحاظ نوع شغل با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام گردید. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=12.72$ و $P=0.026$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ نوع شغل نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود دارد. به این معنا که بهره‌بردارانی که دارای شغل دامداری و یا کشاورزی بوده‌اند اهمیت بیشتری برای مشارکت مردم در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی قائل شده‌اند.

مقایسه دیدگاه و نظرات بهره‌برداران به لحاظ تعداد دام مقایسه میانگین نظرات بهره‌برداران نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ تعداد با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام شد. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=7/60$ و $P=0.10$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ نوع مالکیت نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

مقایسه دیدگاه و نظرات بهره‌برداران به لحاظ تعداد دام مقایسه میانگین نظرات بهره‌برداران نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ تعداد با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام شد. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=7/24$ و $P=0.20$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ تعداد دام نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

مقایسه دیدگاه و نظرات بهره‌برداران به لحاظ سطح تحصیلات

مقایسه میانگین نظرات بهره‌برداران نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ سطح تحصیلات با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام شد. با توجه به نتایج حاصل ($X^2=20/09$ و $P=0.005$)، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ سطح تحصیلات نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود دارد. یعنی آن که بهره‌برداران دارای سطح تحصیلات بالاتر به لزوم بهره‌گیری از مشارکت گروه‌های مردمی بیشتر معتقد بوده‌اند.

مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در حفظ منابع طبیعی نتایج حاصل از آزمون من‌ویت‌نی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در حفظ منابع طبیعی در دو گویه اختلاف نظر معنی‌داری در سطح یک درصد با یکدیگر دارند. کارشناسان مورد مطالعه در این تحقیق اعتقاد دارند که میزان فعالیت مردم در زمینه همکاری در اطفاء حریق و جلوگیری از بروز آتش‌سوزی در حد خوب (میانگین = $4/35$) می‌باشد، اما بهره‌برداران منابع طبیعی بر این باورند که میزان مشارکت مردم در زمینه همکاری در اطفاء حریق و جلوگیری از بروز آتش‌سوزی در حد متوسط می‌باشد (میانگین = $3/21$). کارشناسان مورد مطالعه در این تحقیق اعتقاد دارند که میزان فعالیت مردم در زمینه همکاری به‌عنوان محافظ

مقایسه دیدگاه و نظرات بهره‌برداران به لحاظ نوع مالکیت

مقایسه میانگین نظرات بهره‌برداران نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی به لحاظ نوع مالکیت با استفاده از تجزیه واریانس یکطرفه کروسکال والیس انجام گردید. با توجه به نتایج حاصل

افتخاری در حد خوب می‌باشد (میانگین = ۳/۷۶) می‌باشد، اما بهره‌برداران منابع طبیعی بر این باورند که میزان مشارکت مردم در زمینه همکاری به‌عنوان محافظ افتخاری در حد متوسط می‌باشد (میانگین = ۲/۸۵). نتایج حاصل از مقایسه دو دیدگاه یادشده در جدول (۴) آمده است.

جدول ۴- مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در حفظ منابع طبیعی

ردیف	متغیر تحت بررسی	میانگین رتبه‌ای		U	P
		کارشناسان	بهره‌برداران		
۱	همکاری در اطفاء حریق و جلوگیری از بروز آتش‌سوزی	۴/۳۵	۳/۲۱	۴۸	./۰۰**
۲	ارشاد و هدایت دیگر روستائیان در خصوص حفاظت از منابع طبیعی	۴/۱۰	۳/۲۴	۳۸	./۱۲
۳	ترویج استفاده از سوخت فسیلی به جای سوخت نباتی	۴/۱۶	۳/۱۹	۵۵/۵	./۸
۴	شرکت در برنامه‌های بذرپاشی و بذرکاری	۳/۶۲	۳/۰۸	۵۱	./۲۵
۵	کمک در جلب مشارکت نهادها و ارگان‌ها در خصوص حفاظت	۳/۸۱	۳/۰۹	۶۲/۵	./۷۵
۶	شرکت در برنامه‌های نهال‌کاری	۳/۸۵	۳/۰۴	۷۱/۵	./۵۰
۷	جلوگیری از ورود دام به داخل جنگل	۳/۷۲	۳/۱۰	۵۶/۵	./۰۷
۸	کمک به برنامه‌ریزی و اجرای فعالیتهای حفاظتی	۳/۸۶	۲/۹۳	۸۱/۵	./۴۵
۹	آبیاری	۳/۴۲	۲/۵۰	۵۴/۵	./۸۶
۱۰	همکاری به‌عنوان محافظ افتخاری	۳/۷۶	۲/۸۵	۸۳	./۰۴
۱۱	همکاری در شناسایی محافظان افتخاری	۳/۷۲	۲/۸۰	۹۴	./۲۷
۱۲	جلوگیری از تبدیل مرتع به اراضی زراعی و منازل مسکونی	۴/۰۵	۲/۸۰	۱۰۵/۵	./۵۹
۱۳	جلوگیری از تبدیل جنگل به اراضی زراعی و منازل مسکونی	۴/۰۹	۲/۹۴	۱۰۷/۵	./۴۹
۱۴	استفاده از روشهای صحیح سرشاخه‌زنی و قطع درختان جنگلی	۳/۸۳	۲/۹۲	۱۱۹/۵	./۷۰
۱۵	همکاری و اطلاع‌رسانی در زمینه مقابله با آفات جنگلها و مراتع	۳/۸۲	۲/۹۷	۸۱	./۴۵
۱۶	همکاری در جلسات کمیسیون واحده جهت حل اختلاف بین مأمورین اجرایی منابع طبیعی	۳/۵۰	۲/۵۰	۱۵۶	./۷۲
۱۷	همکاری در اجرای قوانین، دستورالعمل‌ها و سیاستهای اجرایی منابع طبیعی	۳/۶۷	۲/۷۰	۱۲۸	./۵۳
۱۸	همکاری با پاسگاه امنیت و بازرسی	۳/۷۸	۲/۸۱	۱۰۰	./۸۸
۱۹	تلاش برای جلوگیری از اجرای پروژه‌های عمرانی مخرب منابع طبیعی	۳/۹۲	۲/۷۹	۸۴/۵	./۵۲
۲۰	تلاش و اجرای حرکت‌های گروهی و دسته‌جمعی در راستای حفظ منابع طبیعی	۴/۰۳	۲/۹۷	۶۸	./۳۴

** معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

طبیعی در یک گویه اختلاف‌نظر معنی‌داری در سطح یک درصد با یکدیگر دارند. کارشناسان مورد مطالعه در این تحقیق اعتقاد دارند که میزان فعالیت مردم در زمینه همکاری در پروژه کودپاشی مراتع در حد خوب (میانگین = ۳/۸۰)

مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در احیاء منابع طبیعی نتایج حاصل از آزمون من‌ویت‌نی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در احیاء منابع

درصد با یکدیگر ندارند. نتایج حاصل از مقایسه دو دیدگاه یادشده در جدول (۶) آمده است.

مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در شناخت و بهره‌برداری منابع طبیعی

نتایج حاصل از آزمون من‌ویتنی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در شناخت و بهره‌برداری از منابع طبیعی اختلاف نظر معنی‌داری در سطح یک درصد با یکدیگر ندارند. نتایج حاصل از مقایسه دو دیدگاه یادشده در جدول (۷) آمده است.

می‌باشد، اما بهره‌برداران منابع طبیعی بر این باورند که میزان مشارکت مردم در زمینه همکاری در پروژه کودپاشی مراتع در حد متوسط می‌باشد (میانگین = ۲/۵۶).

نتایج حاصل از مقایسه دو دیدگاه یادشده در جدول (۵) آمده است.

مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در توسعه منابع طبیعی

نتایج حاصل از آزمون من‌ویتنی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در توسعه منابع طبیعی اختلاف نظر معنی‌داری در سطح یک

جدول ۵- مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در احیاء منابع طبیعی

U	P	میانگین رتبه‌ای		متغیر تحت بررسی	ردیف
		بهره‌برداران	کارشناسان		
۱۱۴	/.۴۶	۲/۲۶	۳/۵۱	جلب مشارکت مردم جهت احیاء سنتی مراتع	۱
۱۰۵	/.۳۷	۲/۶۳	۳/۸۰	تشویق و ترغیب مردم روستا به احیاء جنگل و مراتع مخروبه	۲
۶۶/۵	/.۷۶	۳/۰۶	۳/۸۷	جلب مشارکت مردم جهت احیاء سنتی جنگل‌ها	۳
۱۳۰/۵	/.۹۲	۲/۷۸	۳/۷۸	همکاری در کاشت و توزیع نهال در مراسم هفته منابع طبیعی	۴
۷۰	/.۹۳	۳/۱۵	۴/۰۷	همکاری در پروژه تعادل دام و مرتع	۵
۴۶	/.۸۱	۳/۰۷	۴/۰۷	همکاری در پروژه بذرکاری یا کپه‌کاری	۶
۶۱	/.۴۲	۳/۱۲	۳/۹۱	همکاری در جلب کمک‌های مردمی جهت اجرای طرح‌های منابع طبیعی	۷
۹۲/۵	/.۰۱	۲/۵۶	۳/۸۰	همکاری در پروژه اصلاح جنگل و حذف نهال‌های ضعیف، حذف شاخه‌های درختان خشک شده و آفت زده	۸
۱۳۰	/.۱۲	۲/۸۰	۳/۸۳	همکاری در چاله‌کنی و کشت بذر و نهال (پروژه غنی‌سازی جنگل)	۹
۱۰۰/۵	/.۴۵	۲/۷۸	۳/۸۲	همکاری در پروژه کودپاشی مراتع	۱۰
۱۲۳/۵	/.۳۵	۲/۸۵	۳/۹۰	همکاری در اجرای طرح‌های مشارکتی منابع طبیعی	۱۱
۱۰۸/۵	/.۸۲	۲/۸۲	۴	همکاری در توزیع کتاب، نشریات و پوسته‌های ارسالی اداره منابع طبیعی	۱۲

جدول ۶- مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در توسعه منابع طبیعی

ردیف	متغیر تحت بررسی	میانگین رتبه‌ای		U	P
		کارشناسان	بهره‌برداران		
۱	ایجاد انگیزه در مردم روستا برای کاشت و پرورش درخت	۳/۹۶	۲/۷۳	۴۹	/.۰۸
۲	همکاری در جلب مشارکت مردم جهت توسعه مراتع	۳/۹۱	۲/۹۶	۹۸	/.۷۹
۳	همکاری در کاشت نهال‌های بومی در مناطق غیر جنگلی	۳/۹۰	۳/۱۶	۳۸/۵	/.۲۵
۴	همکاری در طرح نهضت سبز	۳/۹۶	۲/۸۵	۵۸/۵	/.۰۷
۵	همکاری در طرح صیانت منابع طبیعی	۳/۹۴	۳/۰۵	۸۱/۵	/.۷۵

جدول ۷- مقایسه نظرات کارشناسان و بهره‌برداران منابع طبیعی در زمینه میزان مشارکت مردم در شناخت و بهره‌برداری از منابع طبیعی

ردیف	متغیر تحت بررسی	میانگین رتبه‌ای		U	P
		کارشناسان	بهره‌برداران		
۱	شناساندن نقش منابع طبیعی در اشتغال‌زایی	۴/۰۷	۲/۵۶	۹۹/۵	/.۳۶
۲	همکاری در تعیین نیازهای آموزشی	۳/۸۳	۲/۶۵	۱۳۱	/.۳۵
۳	همکاری در زمینه‌سازی برای برگزاری کلاس‌های آموزشی و جلب مشارکت مردم برای حضور در کلاس‌ها	۴/۰۷	۲/۷۰	۱۲۱	/.۸۲
۴	شناساندن ارزش منابع طبیعی میان مردم	۳/۸۵	۲/۷۱	۱۰۳	/.۴۰
۵	تلاش برای فرهنگ‌سازی در استفاده بهینه از منابع طبیعی	۴/۱۶	۲/۷۴	۷۹	/.۱۸
۶	همکاری در معرفی رهبران محلی برای برقراری ارتباط متقابل با اداره منابع طبیعی	۴/۰۷	۳/۱۹	۵۹	/.۳۸
۷	همکاری در ارائه مطالب به مردم روستا در کلاس‌های آموزشی به‌عنوان آموزشگر	۴/۰۹	۲/۸۴	۸۳	/.۳۲
۸	شناساندن نقش منابع طبیعی در توسعه کشاورزی	۴/۰۷	۲/۸۸	۹۱	/.۳۱

بحث

در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود دارد. این امر مبین آن است که کارشناسان با سابقه کاری بالاتر نسبت به کارشناسانی که سابقه بالایی ندارند در زمینه چگونگی کشاندن مردم به سمت مشارکت در عرصه‌های جنگل و مرتع اختلاف نظر عمده دارند. همین مسئله اشتراک نظر و وحدت تصمیم‌گیری را در نزد آنها تضعیف می‌نماید که نتیجه آن مستقیماً "بر مشارکت مردم و در نتیجه تحقق اهداف مشارکت مردم در حفظ، احیاء،

این تحقیق با هدف بررسی و مقایسه دیدگاه کارشناسان اداره کل منابع طبیعی استان ایلام با بهره‌برداران عرصه‌های جنگل و مراتع استان ایلام در زمینه مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع انجام شده است. نتایج تحقیق نشان داد که با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ سابقه کاری نسبت به مشارکت مردم

را در زمینه مشارکت مردمی نشان می‌دهد. با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ میزان درآمد نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود دارد. با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ نوع مالکیت نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد. با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ تعداد دام نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ میزان اراضی آبی نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

نتایج حاصل از آزمون من‌ویت‌نی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در حفظ منابع طبیعی در دو گویه اختلاف نظر معنی‌داری در سطح یک درصد با یکدیگر دارند. دلیل عمده این موضوع را می‌توان در زمینه نوع تصمیم‌گیری و به حساب نیابردن توان بالقوه و بالفعل گروه‌های مختلف مردمی در نزد بالادستان دولتی و اعمال نوعی گرایش به تصمیم‌گیری متمرکز در مدیریت منابع طبیعی جستجو کرد. نتایج حاصل از آزمون من‌ویت‌نی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در احیاء منابع طبیعی در یک گویه اختلاف نظر معنی‌داری در سطح یک درصد با یکدیگر دارند. نتایج حاصل از آزمون من‌ویت‌نی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در توسعه منابع طبیعی اختلاف نظر

توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی را با تأخیر مواجه می‌کند. از این رو با احتمال ۹۹ درصد، تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ پست سازمانی نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد. بنابراین با احتمال ۹۹ درصد، تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ واحد خدمت نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد. بدین ترتیب، با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ سطح تحصیلات نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد. با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات کارشناسان به لحاظ رشته تحصیلی نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود ندارد.

با احتمال ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ نوع شغل نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود دارد. در جامعه بهره‌برداران، بهره‌برداران با نوع شغل دامداری بیشترین آسیب را به عرصه‌های جنگل و مرتع وارد نموده‌اند؛ در حالی که کمترین آسیب به عرصه‌های منابع طبیعی را بهره‌برداران کارمند وارد نموده‌اند. با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین نظرات بهره‌برداران به لحاظ سطح تحصیلات نسبت به مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی وجود دارد. به این معنا که بهره‌برداران با درجه‌های تحصیلی لیسانس و بالاتر مشارکت بیشتری در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی داشته‌اند و این مورد به خوبی تأثیر سطح تحصیلات بالا

نظر گروه‌های هدف برای شرکت در این کلاسها در این زمینه می‌تواند بسیار حیاتی باشد. از این رو لزوم همگرایی از این جهت احساس می‌شود که اگر اطلاعات و شیوه‌ای نوین و احیایی در راستای دانش قبلی بهره‌برداران باشد، آنان راحتتر می‌توانند بین اطلاعات جدید و قدیم رابط برقرار نمایند، در غیر این صورت نسبت به کسب و بکارگیری دانش نوین مقاومت نشان خواهند داد.

۳- مقایسه دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران در زمینه توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی نشان داد که اختلاف نظر معناداری بین آنها وجود ندارد. از این نزدیکی نظرات به راحتی می‌توان برای پیشبرد اهداف سازمان‌های منابع طبیعی و ترویجی استفاده نمود. در این راستا پیشنهاد می‌گردد که سازمان متولی منابع طبیعی نسبت به انگیزه‌های مسلط مشارکت مردم در فرایند توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی اقدام نماید تا از این طریق بتوان نقاط ضعف در کشاندن مردم به سمت مشارکت را شناسایی و نسبت به کمینه نمودن آن اقدام نمود. همچنین می‌توان از همین طریق نسبت به بیشینه نمودن مشارکت مردم در عرضه‌های منابع طبیعی اقدام نمود.

منابع مورد استفاده

آذری، ه.، ۱۳۸۴. منابع طبیعی تجدیدشونده و نقش آن در توسعه اقتصادی. فصلنامه سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، شماره ۲۵، تهران.

پاپ زن، ع.، ۱۳۸۴. بررسی جایگاه مردم و تشکلهای مردمی در شبکه ملی ترویج براساس تجربه سایر کشورها. معاونت ترویج و نظام بهره‌برداری مزارت جهاد کشاورزی، دفتر مطالعات و طراحی نظام ترویج، گروه مطالعات و ارزشیابی آموزشی ترویجی، تهران.

- پرتی، جولز، ان.، ۱۳۸۱. بازآفرینی کشاورزی سیاستها و عملیات مناسب برای پایداری و خوداتکایی. ترجمه: علیرضا کاشانی،

معنی‌داری در سطح یک درصد با یکدیگر ندارند. نتایج حاصل از آزمون من‌ویت‌نی نشان داد که دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان مشارکت مردم در شناخت و بهره‌برداری از منابع طبیعی اختلاف نظر معنی‌داری در سطح یک درصد با یکدیگر ندارند.

پیشنهادها

براساس یافته‌های مطالعه موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱- مقایسه دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران در زمینه حفظ منابع طبیعی نشان داد که مردم و مسئولان در این زمینه اختلاف نظر معناداری دارند؛ بعبارت بهتر بین آنان اشتراک نظر بر سر نقش عامل محافظان افتخاری و همکاری در اطفاء حریق و جلوگیری از بروز آتش‌سوزی وجود ندارد. بنابراین توصیه می‌شود که از طریق رهیافتهای علمی نظیر اعطای تسهیلات مالی و یا معرفی محافظان افتخاری از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی زمینه کشاندن بیشتر مردم به این وادی جلب شود.

۲- مقایسه دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران در زمینه احیاء منابع طبیعی نشان داد که مردم و مسئولان در این زمینه اختلاف نظر معناداری دارند؛ کارشناسان مورد مطالعه در این تحقیق اعتقاد دارند که میزان فعالیت مردم در زمینه همکاری در پروژه کودپاشی مراتع در حد خوب (میانگین = ۳/۸۰) می‌باشد، اما بهره‌برداران منابع طبیعی بر این باورند که میزان مشارکت مردم در زمینه همکاری در پروژه کودپاشی مراتع در حد متوسط می‌باشد (میانگین = ۲/۵۶). بنابراین توصیه می‌شود که بین شیوه‌های بومی و علمی احیاء مراتع و جنگلها نوعی همگرایی صورت گیرد. بنابراین برگزاری کلاسهای ترویجی با حضور خبرگان مسائل منابع طبیعی و جلب

-ثمری، د.، ۱۳۸۲. مهندسی ترویج جنگلداری اجتماعی جنگلهای زاگرس. رساله دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.

- عثمان پور، م.، ۱۳۸۵. بررسی نقش شوراهای اسلامی در حفظ، احیاء، و توسعه منابع طبیعی استان کردستان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.

- ملک محمدی، ا.، ۱۳۷۹. طراحی الگوی اصلاح ساختار تعاونی های جنگل نشین برای تأمین مشارکت نظام یافته مردمی در مدیریت جنگلهای شمال. مجله جنگل و مرتع، شماره های ۴۷-۵۳.

-FAO., 2007. NGo participation .Available on the <http://www.codexalimentarius.net/web/Ngo-participation.jsp>.

-Fisher, R.J., 1999. Devolution and Decentralization of Forest Management in Asia. *Journal of Forestry*, No 199.

-Walter, S., 2004. Non Governmental organization present and future Relations, *Community development journal* , No 28.

انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، سلسله انتشارات روستا و توسعه، شماره ۴۶، تهران.

- حسینی، س.م.، فهام، ا. و کیوان درویش، ا.، ۱۳۸۵. بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت جوامع محلی در مدیریت پایدار منابع آب و خاک در حوزه آبخیز حبله رود. سمینار برنامه ریزی توسعه مشارکتی آب و خاک کشور، تهران.

- خلیقی، ن.ا. و قاسمی تاج، م.ح.، ۱۳۸۳. بررسی تأثیر مسائل اقتصادی - اجتماعی بر میزان مشارکت دامداران در طرح های مرتع داری. مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، سال یازدهم، شماره اول، تهران.

- سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، ۱۳۸۵. اداره کل منابع طبیعی استان ایلام. سیمای منابع طبیعی استان ایلام.

- شاعری، ع.، ۱۳۷۸. طراحی الگوی مشارکتی - ترویجی پذیرش طرح ساماندهی خروج دام از جنگلهای حوضه آبی خزر، رساله دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.

- شریعتی، م.ر.، زیادبخش، س. و ورامینی، ن.، ۱۳۸۴. عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان جنگل نشین در حفاظت از جنگلهای شمال و غرب کشور. فصلنامه جنگل و مرتع، شماره ۶۷، تهران.

Archive of SID

A comparison between viewpoint of experts and utilizers of natural resources on people participation in the process of preservation, restoration, development and utilization of forests and rangelands- Ilam province

Arayesh, B.^{1*}, Hosseini, F.A.², Mirdamadi, S.M.² and Malek mohammadi, I.³

1*- Corresponding Author, Ph.D. of Agricultural Extension and Education, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Email: barayesh@yahoo.com

2- Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3- Professor, Department of Agricultural Extension and Education, University Of Tehran, Karaj, Iran

Received: 07.03.2009

Accepted: 19.01.2010

Abstract

The purpose of this study is to compare the viewpoint of experts and utilizers of natural resources on people participation in the process of preservation, restoration, development and utilization of forests and rangelands in Ilam province. The present study is practical type with a cause -and -effect research method. Statistical population included all experts of Ilam Natural Resources Office and utilizers of natural resources. Sample size of experts and utilizers was calculated using Cochran formula included 56 users and 317 experts. Stratified and cluster sampling and simple random sampling were used for utilizers and experts respectively. Questionnaire was applied for collecting the data. The reliability of the questionnaire was obtained from cronbach's alpha ($\alpha=0.88$). To analyze the data, nonparametric tests such as χ^2 , mann- whitney, and Kruskal Wallis were applied. The results indicated that there was a significant difference between experts and users regarding protecting and reviving of natural resources, while no significant differences were observed between them with relation to development and utilization of natural resources.

Key words: Utilizers of natural resources, Experts, People participation